

modelling. The model as a conditional analogue of a professional-pedagogical culture of a future specialist formation process that responds to its personal-social pedagogical essence that has been discovered in systemic-synergetic interconnections of conceptual-purpose, content-structural, operational, technological and evaluative-effective components of training that lies in the dynamic integration complexness.

Conceptual-purpose component represents socially preconditioned and personally interpreted aim and final result concerning professional-pedagogical culture of a future physical training and sport specialist's level. Content-structural component is a totality of structural-functional educational content components which are united in the program of a future specialist's professional-pedagogical culture formation. Operational model component forecasts innovative renovation of system of professional-pedagogical culture through the determination of stages, methods and means of its formation improvement, activity organisational forms and spheres, their adaptation to the higher school conditions. Technological component provides solutions of constructive-predictive tasks, the essence of which is in the realisation of organisational-pedagogical conditions and interdisciplinary course "Special physical-cultural education and a specialist's culture". Evaluative-effective component makes possible singling out criteria, markers and revelation of a future specialist of physical training and sport professional-pedagogical culture formation levels on the basis of professional-pedagogical culture formation process monitoring.

The prospects of further studies are associated with the development of modern scientific and methodological support of professional and pedagogical culture formation of a future physical education and sport specialist in the process of professional training.

Key words: *model, professional-pedagogical culture, future specialist of physical training and sport, professional training, humanistic physical culture and sport educational sphere.*

УДК 378.016+371.13

А. І. Клеба

Комунальний заклад
«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради

ПОТЕНЦІАЛ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ

У статті проаналізовано потенціал освітнього процесу вищого навчального закладу в контексті формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. Розглянуто основні характеристики освітнього процесу. Визначено аспекти потенціалу освітнього процесу, які дозволяють стверджувати, що творча продуктивна активність особистості студентів може бути реалізована в тому випадку, якщо спеціально розвиваються форми їх співробітництва з викладачем та забезпечуються зміни й перебудова цих форм в освітньому процесі.

Ключові слова: *освітній процес, потенціал освітнього процесу, інформаційно-комунікативна спрямованість, інформаційно-комунікативна компетентність, інформаційно-комунікативна культура, майбутній вихователь.*

Постановка проблеми. *Визначальний вплив на освітній процес у вищому навчальному закладі мають соціально-економічні умови країни, політика держави, рівень розвитку освіти, науки, техніки, інформаційних*

систем, культури. Дошкільна освіта переживає етапний період свого розвитку, що пов'язано з історією незалежної України та її задачами соціально-економічного становлення. Дошкільне виховання є першою ланкою системи освіти, яка призвана забезпечити різнобічний розвиток дитини на доступному якісному рівні.

Професія педагога пред'являє певні вимоги до змісту освіти, до тих знань, умінь та навичок, які здатні допомогти молодим спеціалістам реалізувати себе в межах отриманої спеціальності. Затребувані стали професійно важливі якості широкого радіусу дій, тому для майбутніх фахівців потрібна універсальна підготовка.

Аналіз актуальних досліджень. Взаємостосунки культури і освіти були предметом досліджень А. Арнольдова, А. Ахутіна, С. Батракової, М. Бахтіна, В. Біблера, А. Бурова, С. Гессена, П. Гуревича, В. Зінченко, Л. Печко. Вплив культурного середовища на розвиток особистості аналізували Є. Бондаревська, Л. Буєва, І. Ісаєв, Н. Крилова, Н. Кузьміна.

В історії педагогіки проблема формуючого впливу середовища на розвиток особистості відображена в дослідженнях філософів і вчених-педагогів переважно в аспекті аналізу ролі і значення середовища у вихованні людини Ф. Дістервег, А. Лазурський, П. Лесгафт, К. Ушинський та ін.

Метою статті є аналіз сутності освітнього процесу вищого педагогічного закладу як сукупності засобів, які сприяють формуванню інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів, та потенціалу освітнього процесу вищого навчального закладу в контексті формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів.

Виклад основного матеріалу. Майбутнього вихователя, як суб'єкта освітнього процесу, характеризують педагогічні позиції, настанови, ставлення, особистісні якості (І. Бех, Я. Коломинський, Л. Островська, С. Ткачов).

Згідно з нормативними документами, якими керується вища школа України, студента апріорі вважають суб'єктом освітнього процесу [1].

Освітній процес – це передача й засвоєння соціально-культурного досвіду, а також формування здатності до його збагачення. У контексті педагогічної діяльності, освітній процес – це цілеспрямований цілісний процес виховання, навчання й розвитку, педагогічно спланована й реалізована єдність цілей, цінностей та змісту. І, врешті-решт, освітній процес – це сукупність пов'язаних між собою дій викладача та студента, які взаємообумовлюють один одного та підкорюються досягненню загальної мети: здійсненню у студентів та викладачів певних якісних особистісних змін.

Перераховані трактовки поняття «освітній процес» дозволяє виділити його основні характеристики:

- цілеспрямованість;
- системність;

- цілісність;
- динамічність;
- керованість;
- відкритість;
- концептуальність;
- двосторонньо-розвивальний характер взаємодії.

Освітній процес вищого навчального закладу як цілісна система представляє собою структуру, елементами якої є особистість викладача, особистість студента – майбутнього вихователя, зміст, засоби, форми й методи, а їх зв'язуюча ланка – цілеспрямована взаємодія, орієнтована на формування професійної культури та її функціонального компонента – інформаційно-комунікативної культури студента – майбутнього вихователя.

Мета взаємодії – розвиток та становлення суб'єкт-суб'єктних відношень, які передбачають наявність високого рівня активності особистості як викладача так і студента, породжуваного процесом досягнення цілей спільної навчальної діяльності. Рівень розвитку системи відношень істотно залежить від організації спеціальних педагогічних умов, у межах яких актуалізується задача формування інформаційно-комунікативної культури особистості майбутнього вихователя, яка розкриває сутність через процеси формування інформаційно-комунікативної спрямованості й інформаційно-комунікативної компетентності.

Досліджуючи питання формування інформаційно-комунікативної спрямованості, ми спиралися на теорії дослідників, які звертались до проблем інтеграції інформації та комунікації в професійно-педагогічній діяльності (В. Ширшов, О. Фадейкіна, Л. Андропова). Безпосередньо дослідженню спрямованості з акцентом на професійно-педагогічну спрямованість присвячені роботи Л. Долинської [2], М. Дьяченко [3], О. Темрук [2], А. Черткової [4].

Ураховуючи характерні особливості професійно-педагогічної діяльності, ми розглядаємо інформаційно-комунікативну спрямованість особистості вихователя як сукупність стійких мотивів, настанов та переконань: які проявляються в системі вчинків, потреб вихователя, які регулюють його поведінку в процесі передачі досвіду трансформації інформації в знання під час педагогічної інфокомунікації; які виступають основою професійно-ціннісної орієнтації вихователя в ході педагогічної інфовзаємодії та які визначають ставлення до інформаційно-комунікативної діяльності, яка сприяє формуванню та подальшому розвитку інформаційно-комунікативної культури.

Інформаційно-комунікативна спрямованість майбутнього спеціаліста як система домінуючих смислоутворювальних мотивів, яка концентрує діяльність спеціаліста на цілеспрямованому акумулюванні інформації для формування та розвитку професійно орієнтованих міжособистісних

відносин, яка збагачує особистість і виступає рушійною силою формування інформаційно-комунікативної компетентності майбутнього вихователя.

Досліджуючи феномен інформаційно-комунікативної компетентності ми спирались на педагогічний (Л. Андропова, М. Дементьєва, О. Іскандарова, Т. Липатова, В. Пітюков, Н. Щуркова) та психологічний (Г. Андрєєва, А. Макарова, Л. Петровська) аналіз теоретичних основ комунікативної компетентності; на дослідження проблем формування інформаційної й комунікативної компетентності як базових серед ключових компетентностей звертали увагу багато розробників компетентнісного підходу (І. Зимня, А. Хуторський, І. Фрумін та ін.)

У роботах І. Зимньої компетентнісний підхід розглядається як нова парадигма освіти, де увага приділяється практиці застосування знань, складній інтегративній природі результату освіти [5].

Поняття інформаційно-комунікативної компетентності використовується в роботах А. Каспаржака, Ю. Плаксіної, А. Хорошилової, А. Хуторського.

Інформаційно-комунікативна компетентність – не лише використання різних інформаційних інструментів, але й ефективне застосування їх у педагогічній діяльності.

Усі компоненти в цілісній системі структуровані, їх розташування в системі підкорюється законам ієрархії та логічної послідовності, а це означає, що при реалізації процесу формування інформаційно-комунікативної компетентності необхідно враховувати взаємовплив структурних компонентів системи, що визначає специфіку освітньої діяльності на кожному етапі включення в інформаційно-комунікативну діяльність.

Послідовна система має динамічний характер у зв'язку з тим, що низка її сутнісних рис, а саме: позиція суб'єктивності студента – майбутнього вихователя, форма й характер взаємодії суб'єктів освітнього процесу формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів має мінливий характер. При цьому вектор мінливості спрямований на розвиток якісних характеристик особистості майбутнього спеціаліста.

Потенціал освітнього процесу вищого навчального педагогічного закладу у контексті формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів можна визначити в таких аспектах:

- у динамічному – як процес послідовного розвитку:
- системи відношень між викладачем та студентами (від односторонньої суб'єкт-об'єктної до двосторонньої суб'єкт-суб'єктної), яка забезпечує формування суб'єктної позиції студента, яка обумовлює характер мотивацій інформаційно-комунікативної діяльності та ефективність формування пізнавальних дій студентів;

- форми взаємодії між викладачем та студентами (уведення в діяльність – розділена дія – імітована дія – підтримана дія – саморегулююча дія – самоспонукаюча дія – саморганізуюча дія) [6].
- характеру пізнавальної діяльності (адаптивно-репродуктивний, алгоритмічно-евристичний, творчий та рефлексивний);
- функції викладача (планувальна та організаторська – регулювальна та стимулювальна – оціночна);

– у змістовому – як сукупність професійно-орієнтованих знань про види професійно-педагогічної комунікації, способи інтеграції інформаційної та комунікативної складових, що втілюються в уміннях та навичках реалізації інформаційно-комунікативної діяльності, яка спрямована на вирішення професійних та соціально-орієнтованих задач;

– у технологічному – як система інструментів, які забезпечують підбір та реалізацію особистісно-орієнтованих принципів, форм і методів, які сприяють формування інформаційно-комунікативної культури майбутнього вихователя.

Зазначені аспекти дозволяють стверджувати, що творча продуктивна активність особистості студентів може бути реалізована лише в тому випадку, якщо спеціально розвиваються зазначені форми їх співробітництва з викладачем та забезпечуються зміни, перебудова цих форм в освітньому процесі.

Ситуації взаємодії та співпраці, будучи специфічним засобом вирішення продуктивних задач та умовою оволодіння способами пізнавальної діяльності, які навчають, та міжособистісних відношень, змінюються в ході взаємодії, забезпечуючи тим самим становлення механізмів саморегуляції поведінки й особистості студента.

У процесі спільного вирішення продуктивних задач майбутні вихователі насамперед, засвоюють механізм смислоутворення, чим забезпечують більш продуктивне й мотивоване оволодіння оперативно-технічними засобами виконання нової діяльності.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Підсумовуючи вищезазначене, можна стверджувати, що освітній процес вищого педагогічного навчального закладу як педагогічна система забезпечує:

– оптимальний розвиток особистості в межах процесу формування інформаційно-комунікативної культури, показником якого є досягнення цілей освітнього процесу;

– збереження його цілісності та можливість змін компонентних складових: системи відношень, характеру й форми взаємодії, функцій викладача;

– вплив на структурні компоненти освітнього процесу та зв'язку між ними;

– формування досвіду професійної діяльності, трансляція й збагачення його; формування пізнавальних дій та системи відношень; забезпечення стійкого розвитку якісних характеристик суб'єктів освітнього процесу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття). – К. : Райдуга, – 1994. – 64 с.
2. Долинська Л. В. Професійно-педагогічна спрямованість особистості майбутнього вчителя як показник рівня сформованості його особистісної зрілості / Л. В. Долинська, О. В. Темрук // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 12. – К., 2005. – № 7 (31). – С. 207–212.
3. Дьяченко М. И. Психология высшей школы / М. И. Дьяченко, Л. А. Кандыбович. – 2-е изд. – М. : Изд-во БРУ, 1981. – 383 с.
4. Черткова А. Е. Профессионально-педагогическая направленность в структуре личности воспитателя / А. Е. Черткова // Формирование личности воспитателя общеобразовательной школы в педагогическом вузе : сб. научных трудов. – К. : КГПИ имени А. М. Горького, 1984. – С. 20–25.
5. Зимняя И. А. Компетентностный подход в образовании (методолого-теоретический аспект) / И. А. Зимняя // Проблемы качества образования : матер. XIV Всеросс. Сопещания. Кн. 2. – М., 2004. – С. 6–12.
6. Ляудис В. Я. Структура продуктивного учебного взаимодействия / В. Я. Ляудис. – М. : Изд-во МГУ, 1995. – 178 с.

РЕЗЮМЕ

Клеба А. И. Потенциал образовательного процесса высшего учебного заведения в контексте формирования информационно-коммуникативной культуры будущих воспитателей.

В статье осуществлён анализ потенциала образовательного процесса высшего учебного заведения в контексте формирования информационно-коммуникативной культуры будущих воспитателей дошкольных учебных заведений. Рассмотрены основные характеристики образовательного процесса. Определены аспекты потенциала образовательного процесса, которые позволяют утверждать, что творческая производительная активность личности студентов может быть реализована в том случае, если специально развиваются формы их сотрудничества с преподавателем и обеспечиваются изменения и перестройка этих форм в образовательном процессе.

Ключевые слова: образовательный процесс, потенциал образовательного процесса, информационно-коммуникативная направленность, информационно-коммуникативная компетентность, информационно-коммуникативная культура, будущий воспитатель.

SUMMARY

Klieba A. The potential of the educational process of higher educational establishment in the context of formation of information-communicative culture of future teachers.

The article analyzes the potential of the educational process of higher education institution in the context of information-communicative culture of future teachers of preschool education. The educational process of higher education institution is considered which is a structure whose elements are teacher personality, the identity of the student – the future teacher, content, tools, forms and methods and their connecting link – targeted

interaction oriented towards professional culture and its functional component – information and communication culture of students – future teachers. The structural components of information and communication culture, information and communication technology and orientation of information and communicative competence are detected. The main characteristics of the educational process are given.

It is determined that the position of the subjectivity of the student – the future teacher, the shape and nature of the interaction of the educational process of future teachers' information-communicative culture formation has changeable character, with the vector directed toward the variability of quality characteristics of future specialists.

Certain aspects of the potential educational process, which suggest that creative productive activity of the individual students can be implemented in the event that the specially developed forms of cooperation with the teacher and provided these changes and restructuring forms in the educational process.

Summing up the above mentioned it may be argued that the educational process of the higher pedagogical education institution as a pedagogical system provides:

- optimal development of the personality within the process of formation of information and communication culture, which is an indicator of achieving the objectives of the educational process;*
- preserving its integrity and the possibility of change component parts: a system of relations, character and forms of interaction, functions of the teacher;*
- effects on structural components of the educational process and communication between them;*
- formation of professional experience and its enriching;*
- formation of cognitive actions and the system of relations;*
- ensure sustainable development of qualitative characteristics of the subjects of the educational process.*

Key words: *educational process, potential of the educational process, information and communication orientation, information-communicative competence, information and communicative culture, future teacher.*